

Nr 71

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.; given Stockholms slott den 4 mars 1966.

Under återopande av bilagda i statsrådet förda protokoll över justitieärenden vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;
- 2) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar av vallagarnas bestämmelser om röstlängd i syfte att vidga möjligheterna till rättelse i sådan längd. Har någon till följd av uppenbart fel inte blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden men felet ej blivit påtalat genom anmärkning i föreskriven ordning hos valnämnden, skall länsstyrelsen enligt förslaget kunna på ansökan besluta om rättelse, om den som berörs av felet uppfyllde rösträttsvillkoren även vid anmärkningstidens utgång. Ansökan om sådan rättelse skall kunna göras av den som felet rör eller av den lokala skattemyndigheten. Ansökan får inte göras senare än den 1 september det år röstlängden upprättats.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om
val till riksdagen

Härigenom förordnas, dels att 50—53 §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 53 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

50 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föranledas, skola av ordföranden införas i röstlängden.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föranledas, skola av ordföranden införas i röstlängden. Ej må besvärshandlingar till part återställas.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

51 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företteda.

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har i

¹ Senaste lydelse av 50 och 53 §§ se 1963:127.

(Nuvarande lydelse)

i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände *den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.*

Har på klagan, som i samband med besvär över valförrättning blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till förrättningens upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

53 §.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företteda.

(Föreslagen lydelse)

anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände *röstlängden, om annat ej följer av 53 § eller 53 a §, till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålles, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.*

Har någon till följd av uppenbart fel icke blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden och har felet ej påtalats i föreskriven ordning genom anmärkning hos valnämnden, äger Konungens befallningshavande på ansökan av honom eller av den lokala skattemyndigheten besluta om rättelse, om den som felet rör vid anmärkningstidens utgång uppfyllde vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt. För att kunna upptagas till prövning skall sådan ansökan hava inkommit till Konungens befallningshavande senast den 1 september det år röstlängden upprättats.

Meddelar Konungens befallningshavande beslut om rättelse enligt denna paragraf, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen underrätta valnämndens ordförande därom samt kungöra beslutet. Kungörelsen skall anslås på vederbörande kommuns anslagstavla och, där så kan ske, införas i ortstidningar. Det åligger valnämndens ordförande att genast rätta röstlängden i enlighet med beslutet. Innan detta skett, äger beslutet icke verkan.

Talan får icke föras mot beslut,

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

varigenom ansökan om rättelse avslagits eller avvisats. Över beslut om rättelse får klagan föras endast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse.

53 a §.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, vare sig felaktigheten länt till förrättningens upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa av beslutet föranledd rättelse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag**om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)**

Härigenom förordnas, dels att 10 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels att i 3 kap. samma lag skola införas två nya paragrafer, betecknade 10 a § och 10 b §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej enligt andra stycket rättelse skall verkställas, till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej annat följer av 10 a § eller 10 b §, till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

(Nuvarande lydelse)

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

(Föreslagen lydelse)

10 a §.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om rättelse av uppenbart fel i röstlängd äger motsvarande tillämpning beträffande röstlängd som avses i detta kapitel.

10 b §.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 4 mars 1966.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *vidgade möjligheter att rätta fel i röstlängd* och anför.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 september 1964 tillkallades samma dag hovrättsrådet Gustaf Petrén att såsom särskild utredningsman verkställa vissa undersökningar rörande upprättande av röstlängd och framlägga de förslag, vartill utredningen kunde ge anledning. Utredningsmannen, som för sin utredning antagit benämningen *röstlängdsutredningen*, har slutredovisat sitt uppdrag i ett den 15 december 1965 avgivet betänkande, benämnt »Röstlängdsförfarandet» (SOU 1965: 76).

I betänkandet framlägger röstlängdsutredningen vissa förslag, som syftar till att förbättra röstlängdsförfarandet och vidga möjligheterna att rätta fel i röstlängd. Utredningens reformförslag innebär vittgående ändringar av gällande bestämmelser i ämnet. Enligt vad utredningen framhåller kan dess förslag till ny ordning för röstlängds upprättande icke genomföras förrän år 1968 med hänsyn till att förslaget för sin tillämpning förutsätter att registreringen inom folkbokföringen verkställs hos länsstyrelserna med hjälp av datamaskiner. Denna förutsättning kommer ej att vara uppfylld i hela landet förrän nämnda år. Utredningen förordar därför att den föreslagna reformen får träda i tillämpning först vid upprättandet av 1968 års röstlängder. Remissbehandlingen av utredningens nu berörda förslag rörande röstlängdsförfarandet är ännu inte avslutad.

I sitt betänkande har utredningen också övervägt vilka åtgärder som kan vidtas för att minska riskerna för rösträttsförluster när röstlängderna åren 1966 och 1967 alltjämt upprättas enligt nuvarande ordning. Enligt utredningen kan denna ordning förbättras provisoriskt genom viss utbyggnad av rättelsemöjligheterna på så sätt att man möjliggör en tillämpning av de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid för att vinna rättelse i fall när den som uppfyller rösträttskvalifikationerna på

grund av uppenbart förbiseende ej har medtagits i röstlängden eller däri antecknats såsom icke röstberättigad. Utredningen framlägger förslag till vissa ändringar i vallagstiftningen i sådant syfte.

Över utredningens sistnämnda förslag har efter remiss yttranden avgivits av regeringsrättens ledamöter, statistiska centralbyrån, centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, de lokala skattemyndigheterna och valnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö, kyrkobokföringsinspektörerna i Stockholms stift och Lunds stifts södra inspektionsområde, förvaltningsdomstolskommittén, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet samt Föreningen Sveriges kronokamrerare. Vissa länsstyrelser har överlämnat yttranden från valnämnder, kronokamrerare och häradskrivare.

Såsom nyss framgått kan inte i nuvarande läge ställning tas till utredningens huvudförslag. Jag får därför begränsa mig till frågan vad som f. n. kan göras för att vidga möjligheterna att rätta fel i röstlängd.

Gällande bestämmelser. I 16 § riksdagsordningen har bestämmelser meddelats om villkoren för rösträtt vid andrakammarval. Bestämmelserna kompletteras med en föreskrift i samma paragraf att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd och att rösträtten skall, på sätt i vallagen närmare bestämts, grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring inträffar före valet. Röstlängderna blir därför avgörande för vilka som äger delta i andrakammarval. Samma betydelse har röstlängderna när det gäller rätten att delta i kommunalt val.

I 37—53 §§ lagen om val till riksdagen (*ValL*) har närmare regler meddelats om röstlängd vid andrakammarval. Enligt dessa regler gäller för röstlängds iordningställande ett i detalj bestämt handlings- och tidsschema. På den lokala skattemyndigheten ankommer att upprätta röstlängd för varje valdistrikt (37 §). Sådan längd skall upprättas varje år före den 30 juni och efter mantalslängden för samma år uppta alla invånare inom valdistriktet, som uppnått eller under året uppnår en ålder av tjugo år (38 §). Varje sådan person, om vilken upplysning ej vinnes att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i röstlängden såsom röstberättigad. I fråga om den som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år anmärks dock att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår. Senast den 30 juni skall den upprättade röstlängden vara avlämnad till valnämndens ordförande (39 §). Fr. o. m. den 6 t. o. m. den 12 juli skall röstlängden vara framlagd för granskning. Om tid och ställe för framläggandet utfärdar länsstyrelsen senast den 30 juni kungörelse, som anslås på kommunens anslagstavla och, där så kan ske, införs i ortstidningar (40 och 41 §§). Valnämndens ordförande har att ofördröjligen efter röstlängdens mottagande till varje i röstlängden upptagen person, som däri antecknats såsom icke röstberättigad,

med posten sända underrättelse härom med angivande av skälet för att vederbörande uteslutits från rösträtt (40 §). Sådan underrättelse behöver dock inte sändas till den som saknar stadig hemvist. Såväl den av länsstyrelsen utfärdade kungörelsen som de särskilda underrättelserna skall även innehålla upplysning om tid och sätt för framställande av anmärkning mot röstlängden. Anmärkning mot framlagd röstlängd kan framställas hos valnämnden senast den 18 juli (42 §). Den skall göras skriftligen. Anmärkningsrätt tillkommer dels den som anser sig oriktigt utesluten från rösträtt, dels den som anser att annan oriktigt upptagits som röstberättigad. Gör någon i rätt tid anmärkning med påstående att annan obehörigen upptagits som röstberättigad i röstlängden, skall valnämndens ordförande ofördröjligen med posten sända underrättelse till denne och upplysa om dagen för anmärkningens prövning (43 §). Anmärkning, som ej gjorts inom föreskriven tid, kan inte upptas till prövning (44 §). Valnämnden skall vid offentligt sammanträde den 25 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, nästa söckendag pröva de mot röstlängden framställda anmärkningarna (45 §). Valnämnden skall omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling meddela beslut beträffande varje i behörig tid framställd anmärkning och i röstlängden införa de rättelser, som föranleds av nämndens beslut. Den sålunda rättade röstlängden skall därefter underskrivas av valnämnden och är därmed i princip i slutgiltigt skick. För den som är missnöjd med något valnämndens beslut finns emellertid möjlighet att anföra besvär hos länsstyrelsen. ValL upptar i 46—49 §§ föreskrifter om vad som är att iakttas vid sådan besvärstalan. När till länsstyrelsen inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, skall länsstyrelsen teckna sitt beslut på besvärshandlingarna samt därefter återvända dessa till valnämndens ordförande, som har att införa eventuella rättelser i röstlängden (50 § första stycket). Besvärshandlingarna får inte återställas till part (50 § andra stycket). Över länsstyrelsens beslut kan klagan inte föras särskilt utan endast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse (51 §). Vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd får inga andra bevis gälla än de som varit i laga ordning föredragna hos valnämnden (53 §). I 52 § har en regel meddelats om röstlängdens bindande verkan. Har anmärkning ej framställts mot framlagd röstlängd eller har beslut över framställd anmärkning meddelats och därav eventuellt föranledd rättelse införts i längden skall enligt paragrafens första stycke röstlängden lända till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som därefter hålls, intill dess ny röstlängd kommit till stånd. Regeln modifieras emellertid i visst hänseende genom bestämmelserna i paragrafens andra stycke. Därin stadgas att länsstyrelsen skall, om röstlängden i någon del förklarats felaktig genom beslut i anledning av klagan som förts i samband med besvär över valförrättning, införa

de rättelser i längden som föranleds av beslutet, oavsett om felaktigheten länt till valförrättningens upphävande eller ej.

Bestämmelser om röstlängd vid kommunalval och kommunala beslut finns upptagna i 6—10 §§ *kommunala vallagen (KVL)*. Bestämmelserna överensstämmer i stort med motsvarande bestämmelser i 37—53 §§ ValL.

De i ValL och KVL givna bestämmelserna om röstlängd kompletteras av vissa av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, intagna i *kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd*. I kungörelsen föreskrivs bl. a. att röstlängd för andrakammarval och kommunal röstlängd skall upprättas som en gemensam handling.

Av den lämnade redogörelsen framgår att enligt gällande bestämmelser rättelse av fel i framlagd röstlängd kan ske endast när anmärkningsförfarandet, eventuellt i förening med det därtill knutna besvär förfarandet, i föreskriven ordning utnyttjas för att få felet undanröjt. Har fel begåtts vid röstlängdens upprättande, så att någon oriktigt inte upptagits såsom röstberättigad i längden, men denne ej anmärkt häremot inom föreskriven tid, finns med nuvarande ordning således icke någon möjlighet att rätta felet även om detta är aldrig så uppenbart. Felet står i sådant fall kvar och vederbörande blir till följd härav berövad möjlighet att utöva rösträtt under den tid som röstlängden gäller.

Röstlängdsutredningens förslag. I sitt betänkande redovisar utredningen resultatet av en undersökning, som utredningen verkställt rörande felfrekvensen i röstlängderna. Undersökningen har gett vid handen att det i röstlängderna för Stockholms stad år 1964 förekom drygt 250 fel. Av dessa kunde dock omkring 80 rättas efter framställda anmärkningar. Vad gäller landet i övrigt har utredningen från länsstyrelserna inhämtat uppgifter om felaktigheter som förekommit i röstlängder, framställda åren 1962 och 1964. En av utredningen gjord sammanställning av dessa uppgifter visar att antalet konstaterade fel, som upptäckts först efter röstlängds justering, var 48 valåret 1962 och 92 valåret 1964. Till övervägande del har de berörda felen bestått i att markeringarna i röstlängd av hinder för rösträtt blivit oriktiga. I viss mindre omfattning har det också förekommit att personer av misstag antingen ej alls upptagits i röstlängden eller obehörigen upptagits däri.

I förevarande sammanhang torde endast en summarisk redogörelse för röstlängdsutredningens huvudförslag vara erforderlig. Utredningens huvudförslag innebär att arbetet med röstlängdernas upprättande tidigareläggs och att ett nytt, förkortat tidsschema för röstlängdsförfarandet införs. För att effektivisera medborgarnas egen kontroll av röstlängds innehåll föreslås

en viss utbyggnad av det system med underrättelser som tjänar syftet att varje person, beträffande vilken anteckning om rösträttshinder görs i röstlängden, skall få kännedom härom. Vad gäller rättelsemöjligheterna utgår utredningen från att valnämnden icke bör ha rätt att på eget initiativ rätta fel i röstlängd. Utredningen föreslår att det i stället åläggs lokal skattemyndighet att bevaka det allmänna intresset av att fel i röstlängd blir rättade och att myndigheten för detta ändamål tilläggs rätt att på tjänstens vägnar föra talan om rättelse genom anmärkning eller besvär på samma sätt som enskild person. I fråga om rättsmedlen föreslås även den nyheten att besvär skall kunna föras i särskild ordning hos länsstyrelsen i de fall där anmärkning inte kunnat göras inom föreskriven tid. Möjligheten till sådana besvär skall stå till buds under hela den tid röstlängden gäller och besvärsrätt skall tillkomma inte endast den om vars rösträtt är fråga utan också lokal skattemyndighet. Utredningen föreslår vidare att talan mot beslut i röstlängdsmål skall kunna även utan samband med valbesvär fullföljas till regeringsrätten. Även i övrigt innehåller utredningens betänkande vissa förslag till jämkningar av gällande ordning. Bl. a. föreslås en ändrad reglering såvitt rör röstlängdens giltighetstid och den tidpunkt som skall vara avgörande för röstlängdens innehåll i fråga om rösträttsförhållandena.

Såsom redan framhållits har utredningen funnit att dess reformförslag icke kan genomföras förrän år 1968, när automatisk databehandling införs i hela landet inom folkbokföringen. Utredningen framlägger emellertid vissa förslag till provisoriska åtgärder för att minska riskerna för rösträttsförluster när 1966 och 1967 års röstlängder upprättas. Vad gäller rättelsemöjligheterna kan det enligt utredningen knappast ifrågakomma att göra några provisoriska ingrepp i anmärknings- och besvärsförfarandet. Däremot anser utredningen det ej vara uteslutet att utan ändring i gällande ordning öppna möjlighet till särskilda rättsmedel, dvs. till resning och återställande av försutten tid, för att vinna rättelse i fall när den som uppfyller rösträttskvalifikationerna på grund av uppenbart förbiseende ej medtagits i röstlängden eller antecknats däri såsom icke röstberättigad. Utredningen erinrar om att bestämmelserna i 52 § ValL och de motsvarande bestämmelserna i 10 § KVL upptar en regel om röstlängds bindande verkan och att regeringsrätten i vissa utslag år 1964 tydligen uppfattat dessa bestämmelser som ett hinder mot resning. Principen om röstlängds orubblighet bör enligt utredningen givetvis stå fast. Någon rättsosäkerhet skulle emellertid ej uppkomma, om ett återbrytande genom resning eller ett återställande av försutten tid skulle vara tillåtligt. Rättsmedlen är kringgårdade med så betryggande garantier, att några betänkligheter inte möter mot att bruka dem i fråga om röstlängd. Utredningen föreslår därför att möjlighet öppnas till rättelse av fel i 1966 och 1967 års röstlängder genom de nämnda särskilda rättsmedlen. Enligt utredningen synes detta lämpligen kunna ske genom en mindre justering av bestämmelserna i 52 § ValL och 10 § KVL. I dessa

paragrafer bör enligt utredningen stadgas endast att den i föreskriven ordning tillkomna röstlängden skall lända till efterrättelse vid val, som hålls därefter, intill dess ny röstlängd kommit till stånd. En sådan ändring skulle enligt utredningen innebära att de hinder för brukande av särskilda rättsmedel undanröjs, som kan anses ligga i den nuvarande formuleringen »ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.»

Remissyttrandena. Röstlängdsutredningens förslag till sådana provisoriska ändringar i vallagstiftningen, att de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid skall kunna användas för att vinna rättelse av fel i röstlängd, har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de hörda remissinstanserna. En mera kritisk inställning till förslaget kommer till uttryck huvudsakligen endast i yttrandena från *regeringsrättens ledamöter, förvaltningsdomstolskommittén, överståthållarämbetet och valnämnden i Stockholm.*

Yttrandena från de remissinstanser, som ställer sig positiva till utredningsförslaget, är genomgående summariskt utformade. I den mån några skäl redovisas för ställningstagandet ansluter sig dessa till utredningens.

I en del yttranden har vissa uttalanden gjorts i fråga om behovet av vidgade möjligheter att rätta fel i röstlängd. *Uppbördsdirektören i Stockholm* uppger att det åtskilliga gånger förekommit att en person i stadens röstlängd stått antecknad såsom saknande rösträtt ehuru han reellt sett bort vara antecknad såsom röstberättigad. Fall har sålunda inträffat när hinder för rösträtt förelegat enligt uppbördsverkets register eller enligt uppgifter, som inkommit till verket, och detta hinder blivit antecknat i röstlängden vid dess upprättande men det sedermera, före valnämndens justeringssammanträde, konstaterats att hindret, stundom sedan lång tid tillbaka, upphört. I dessa fall har någon rättelse av hindermarkeringen i röstlängden icke kunnat göras eftersom vederbörande icke framställt anmärkning mot röstlängden. Fel av nu angiven art har normalt inte berott på förbiseende vid längdens upprättande utan på att statusändringar ej tidigare varit kända för uppbördsverket. I nämnda situationer har det enligt uppbördsdirektören tett sig som en brist att möjlighet inte på något sätt förelegat till rättelse ex officio utan att för ändring krävts medverkan från den berörda personens sida i form av en anmärkningsskrift. Särskilt kännbar blev denna avsaknad av ett rättelseförfarande år 1964, då genom speciella omständigheter ett större antal fel av angiven karaktär men också av annan typ förelåg. Endast en mindre del av felen kunde då rättas genom anmärkningsförfarandet. *Valnämnden i Stockholm* gör liknande uttalanden. Erfarenheterna från Stockholm tyder enligt nämnden på att det är relativt många som före valnämndens justeringssammanträde inte hunnit eller haft möjlighet att ta del av de utskickade underrättelserna om rösträtthinder.

Det har emellertid inte varit ovanligt att uppbördsverket i Stockholm underrättat valnämndens sekreterare om att vissa personer skulle kunna antecknas som röstberättigade under förutsättning att anmärkning mot röstlängden framställdes. Påpekandet från uppbördsverket har i dessa fall inte inneburit att röstlängden varit felaktig på grund av förbiseende från uppbördsverkets sida. Förhållandet har — bortsett från år 1964 med de särskilda svårigheter som övergången till datasystem då medförde — regelmässigt visat sig vara att uppbördsverket inte tidigare erhållit meddelande om att en omyndighetsförklaring hävts eller att vederbörande förklarats som svensk medborgare. I angivna fall har valnämnden inte passivt avvaktat anmärkningstidens utgång för att se vilka personer, som skulle komma att begära rättelse av röstlängden. Så snart valnämndens kansli erhållit meddelande om att en person kan antecknas som röstberättigad har genom nämndens försorg vederbörande uppmanats att inkomma med anmärkning. Emellertid har det inte alltid varit möjligt att få fram meddelandet i tid. Om förhållandet upptäckts alltför sent har nämnden endast kunnat konstatera att rättelse icke kan vinnas. Valnämnden finner det vara en brist att fel, som konstateras efter det längden överlämnats till nämnden men innan den håller sitt justeringssammanträde, inte skall kunna rättas utan att vederbörande själv gör framställning därom. Enligt *Svenska stadsförbundet* är det givetvis av vikt att upprättandet och fastställandet av röstlängd kringgärdas av bestämmelser, som ger betryggande garantier för objektivitet och en fast grundval för rösträtten. Med hänsyn till den enskildes rättsskyddsbehov finner förbundet det emellertid samtidigt vara angeläget att ökade möjligheter till rättelse av uppenbart felaktiga uppgifter i röstlängd tillskapas, så att ingen på grund av sådan felaktig uppgift hindras från att utöva sin rösträtt. En del andra remissinstanser, bl. a. *överståthållarämbetet*, ger uttryck för samma uppfattning.

Valnämnden i Malmö, som i och för sig icke har något att erinra mot utredningens förslag, uppger att den inte har sig bekant att i 1962 och 1964 års röstlängder för staden förelegat några fel, som medfört att personer oriktigt hindrats eller tillåtits utöva rösträtt. Valnämnden finner det knappast vara erforderligt med några särskilda åtgärder i syfte att motverka rösträttsförluster när 1966 och 1967 års röstlängder upprättas enligt gällande ordning.

Regeringsrättens ledamöter (16 regeringsråd) ställer sig samtliga kritiska till såväl utredningens huvudförslag som förslaget beträffande 1966 och 1967 års röstlängder.

Enligt vad *majoriteten av ledamöterna* (15 regeringsråd) framhåller innebär gällande system att lagstiftningen accepterat en ordning, enligt vilken fastställd röstlängd skall lända till ovillkorlig efterrättelse, trots att fel kan tänkas förekomma i röstlängden. Detta system utesluter tillämpning av extraordinära rättsmedel. Härvid hänvisas till ett av regeringsrätten den 10

september 1964 givet utslag (RÅ 1964 I 129). Trots den noggrannhet med vilken röstlängd upprättas har det inte kunnat undvikas att fel uppstått i röstlängd. Fel kan uppkomma genom att mantalsskriven person ej kommer med i röstlängden eller genom att rösträttshinder inte blir antecknat eller blir antecknat trots att sådant hinder ej föreligger. Samtliga fel beror på tekniska ofullkomligheter vid framställningen av stommen till röstlängden, förbiscenden vid kollationeringen av röstlängden mot mantalslängden och vid införandet av upplysningar om rösträttshinder eller på att fel finns i mantalslängden. Felen är sålunda av teknisk natur och torde inte föranleda några tvister av rättslig art. Med hänsyn till resultatet av den undersökning, som utredningen verkställt rörande felfrekvensen i röstlängderna, anser sig ledamöterna dock kunna konstatera att det nuvarande systemet fungerat i stort sett tillfredsställande. Ledamöterna säger sig dela den uppfattning som har kommit till uttryck i de givna direktiven för utredningen, nämligen att man bör gå fram med viss försiktighet när det gäller att ändra nuvarande system och att framför allt principen om röstlängdens bindande verkan är av stor betydelse. Det ifrågasätts därför om icke utredningen gått för långt i sin strävan att möjliggöra rättelser av fel. Ledamöterna finner det visserligen vara svårt att till fullo bedöma konsekvenserna av utredningens olika förslag men anser sig likväl böra framhålla att förslagen synes kunna föranleda praktiska och rättsliga svårigheter. Som exempel på komplikationer, som kan uppstå genom att förslaget inte låter fastställd röstlängd vinna laga kraft, anförs att länsstyrelsen kan i extraordinär ordning medge rättelse så nära ett val att rättelsen ej hinner bli införd i röstlängden. Det framstår som otillfredsställande att dröjsmål hos administrativ myndighet kan bli avgörande för någons rösträtt. Utredningen har inte heller angett hur ett sådant fel, om det påtalas i samband med besvär över valet, skall inverka på giltigheten av valet. Utredningens förslag att röstlängdsmål skall kunna fullföljas till regeringsrätten även utan samband med valbesvär finner ledamöterna knappast bärande. Utredningen har för övrigt själv konstaterat att några egentliga tvister inte kan uppkomma i detta sammanhang och att svårigheterna i stället ligger på det tekniska planet. — Under hänvisning till det anförda säger sig ledamöterna ej heller vilja tillstyrka utredningens förslag beträffande 1966 och 1967 års röstlängder. Utredningens förslag i denna del torde enligt ledamöterna för övrigt ej gå att genomföra med bibehållande av nuvarande system i övrigt. Det är sålunda inte endast de ord utredningen vill utesluta ur lagtexten som konstituerar röstlängdens rättsverkan utan det är hela det nuvarande systemet som omöjliggör användningen av extraordinära rättsmedel. De uteslutna orden ger närmast uttryck åt en slutsats, ett konstaterande av den nuvarande ordningens verkan.

För att undvika stötande konsekvenser av det nuvarande systemet anser samma regeringsrättsledamöter möjlighet böra öppnas att i vissa fall vinna

rättelse i redan fastställd röstlängd utan att i övrigt principerna i systemet rubbas. I sitt yttrande skisserar ledamöterna en särskild ordning enligt vilken sådana rättelser skulle kunna erhållas. Något principiellt hinder anses icke föreligga att med omedelbar verkan införa denna ordning. Ledamöternas förslag innebär i huvudsak att rättelse av fel, som medfört att någon oriktigt icke blivit upptagen i röstlängd eller däri antecknats såsom icke röstberättigad, skall kunna vinnas i särskild ordning efter därom gjord ansökan hos valnämnden senast viss tid före valet. Med tanke på ärendenas enkla beskaffenhet kan, framhålls det, något skäl inte anföras mot att i första hand låta valnämnden pröva sådana ansökningar. Däremot bör valnämnden inte tilläggas skyldighet eller befogenhet att självant vidta rättelse i angivet hänseende. Emellertid kan den lokala skattemyndigheten lämpligen erhålla befogenhet att jämväl ansöka om sådana rättelser. Besvär över valnämnds beslut bör få föras endast i samband med besvär över valet. En prövning av talan mot valnämnds beslut i annan ordning torde inte medhinnas före valet. — I fråga om vissa enskildheter i förslaget föreligger mellan de nämnda regeringsrättsledamöterna skilda uppfattningar. Flertalet av ledamöterna (11 regeringsråd) anser den nya rättelsemöjligheten böra stå öppen för den som helt fallit bort ur röstlängden eller som inte bevisligen blivit underrättad om att rösträttshinder antecknats för honom i längden. En minoritet (4 regeringsråd) anser att förfarandet med underrättelser om antecknade rösträttshinder inte bör kompletteras med ett krav om underrättelsernas utsändande i rekommenderade brev med motagningsbevis. Enligt dessa ledamöter bör den nya rättelsemöjligheten stå till buds icke blott för den som helt bortfallit ur röstlängden utan även för varje sådan person som blivit oriktigt antecknad såsom icke röstberättigad i längden, oavsett således om han erhållit underrättelse om denna anteckning eller ej.

Ett regeringsråd har i sitt yttrande förordat en mera vittgående omläggning av röstlängdsförfarandet. Vad gäller utredningens förslag att genom anlåtande av instituten resning och återställande av försutten tid komma till rätta med felaktigheter i 1966 och 1967 års röstlängder framhålls i yttrandet, att detta förslag inte är genomförbart med hänsyn till regeringsrättens utslag den 10 september 1964, i vilket resning i röstlängdsärendet ej ansetts kunna beviljas. Det kan nämligen inte påräknas att regeringsrätten skall komma att ändra inställning allenast av den anledningen att utredningen tydligen ansluter sig till den skiljaktiga mening, åt vilken en av regeringsrättens ledamöter i nämnda mål gav uttryck, och genom att ordet »ovillkorlig» stryks ur lagtexten. Det är oriktigt att föreställa sig att det var förekomsten av det i och för sig överflödiga ordet »ovillkorlig» som var avgörande för majoritetens uppfattning i angivna rättsfall.

Förvaltningsdomstolskommittén, som också ställer sig kritisk till utred-

ningens förslag, framhåller i likhet med det nyssnämnda regeringsrådet att det icke torde ha varit den restriktiva formuleringen i 52 § ValL som föranlett regeringsrätten att år 1964 ej bifalla gjorda ansökningar om resning eller återställande av försutten tid i ärenden rörande röstlängd. Regeringsrättens ställningstagande torde enligt kommittén böra ses mot den bakgrunden, att bestämmelserna om anmärknings- och besvär förfarandet i röstlängdslagstiftningen är avsedda att äga tillämpning även beträffande sådana felaktigheter i röstlängd, som beror på tillfälliga förbiseenden från myndigheternas sida. Resning torde under sådana förhållanden inte böra beviljas annat än i fall av extraordinär beskaffenhet och återställande av försutten tid torde knappast ifrågakomma annat än när vederbörande kan visa att hans underlåtenhet berott på laga förfall. Möjligheterna att genom resning och återställande av försutten tid eliminera följderna av felaktigheter i röstlängderna är således mycket begränsade. De av utredningen föreslagna ändringarna av 52 § ValL och 10 § KVL spelar ingen avgörande roll i sammanhanget. I de enkla fall, som det i praktiken rört sig om när ett antal personer på grund av klart förbiseende antecknats som icke röstberättigade, ter det sig för övrigt föga ändamålsenligt att rättelse skall vinnas genom hänvändelse till den högsta förvaltningsdomstolen, som man eljest konsekvent sökt befria från enkla massärenden. Med avseende på önskemålet att redan beträffande 1966 och 1967 års röstlängder skapa ökade garantier mot felaktigheter anser kommittén den säkraste metoden vara att tillse att erforderlig personal med tillräckliga kvalifikationer står till de lokala skattemyndigheternas förfogande vid röstlängdernas upprättande. Med hänsyn till det uppseende, som felaktigheterna vid 1964 års val väckt, förmodar kommittén att myndigheterna kommer att så noga ge akt på hit hörande fall, att ett upprepande skall kunna undvikas under 1966 och 1967. Vill man därutöver söka garantier mot nya tillbud — det år 1964 inträffade ter sig för kommittén så stötande att ytterligare säkerhet i och för sig synes önskvärd — finner kommittén en utväg vara att redan för åren 1966 och 1967 öppna möjlighet till besvär i särskild ordning hos länsstyrelse på sätt utredningen föreslagit med avseende på 1968 och följande år. Utredningens förslag i denna del anser kommittén emellertid böra modifieras i vissa avseenden. Kommittén är sålunda inte övertygad om att rätten att anföra besvär i särskild ordning bör stå till buds under hela den tid som röstlängden gäller. Övervägande skäl talar enligt kommittén för att tiden för sådana besvär bör begränsas, förslagsvis till den 20 augusti närmast efter röstlängdens fastställande, så att myndigheterna med säkerhet hinner före de ordinarie riksdags- och kommunalvalen fatta och verkställa beslut i anledning av anförda besvär. Vidare finner kommittén det mest rationellt att ej medge rätt att före valet fullfölja talan mot länsstyrelsens beslut i röstlängdsmål. Sådan talan bör enligt kommittén kunna föras endast i samband med besvär över valförrättning.

Även i en del andra yttranden förordas en annan lösning än den av utredningen föreslagna för att vidga möjligheterna till rättelse i 1966 och 1967 års röstlängder. *Valnämnden i Stockholm* vill sålunda för sin del förorda att redan 1966 sådana regler införs, att rättelse i röstlängd skall kunna göras utan att den enskilde själv behöver medverka. Resning och återställande av försutten tid förutsätter sådan medverkan. Enligt valnämndens förslag bör lokal skattemyndighet eller valnämnd, när rättelse av röstlängd icke är möjlig genom det ordinarie anmärkningsförfarandet, kunna anmäla upptäckta fel hos vederbörande länsstyrelse för rättelse, varefter länsstyrelsen skall äga vidta sådan rättelse i de fall, där det är uppenbart att röstberättigad inte blivit upptagen som sådan i röstlängden. Med hänsyn till att det bör finnas garantier för att beslut om rättelse skall hinna meddelas och verkställas före valdagen, finner valnämnden det vara nödvändigt att bestämma en sista dag då framställning om rättelse skall få göras. För den händelse det anses erforderligt att medge klagorätt över länsstyrelsens beslut i annan form än besvär över valförrättningen anser valnämnden att även den härav följande tidsåtgången bör beaktas. Valnämnden framhåller att vad nu sagts har giltighet också i fråga om resning och återställande av försutten tid, i den mån dessa institut skall komma till användning. Även i fråga om dessa rättsmedel synes det med hänsyn till verkställighetsfrågan vara nödvändigt med en tidsbestämning. *Överståthållarämbetet* förordar att åtgärder vidtas i enlighet med de av valnämnden angivna riktlinjerna. Särskilt mot bakgrunden av de erfarenheter, som i förevarande hänseende gjordes i Stockholm vid 1964 års val, vill ämbetet understryka önskvärdheten av att uppenbara fel i röstlängderna kan rättas ex officio utan medverkan av den röstberättigade.

Enligt *Svenska stadsförbundet* bör den principiella betydelsen av ändamålsenligt utformade rättelsemöjligheter motivera att andra lösningar övervägs för den händelse det skulle vara tveksamt om det avsedda syftet kan uppnås med de av utredningen föreslagna provisoriska lagändringarna. Förbundet betraktar det som en brist i utredningens ifrågavarande förslag att lokal skattemyndighet ej kan påkalla rättelse av en materiellt oriktig uppgift i röstlängd.

Några remissinstanser ifrågasätter om icke vissa delar av utredningens huvudförslag redan nu bör genomföras i stället för de av utredningen förordade provisoriska åtgärderna med avseende på 1966 och 1967 års röstlängder. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ger uttryck för den uppfattningen att vad utredningen föreslagit i fråga om bl. a. en utökad anmärkningsrätt och rätt till besvär i särskild ordning bör genomföras redan fr. o. m. den 1 juli 1966. Enligt *uppbördsdirektören i Stockholm* skulle med en tillämpning av instituten resning och återställande av försutten tid röstlängdens justering visserligen icke ha den ovillkorliga innebörd den hittills haft men rättelse i längden

skulle dock inte, vare sig före eller efter justeringssammanträdet, kunna ske utan medverkan från den berörda personens sida. Det skulle inte vara förenat med några större svårigheter att redan beträffande 1966 och 1967 års röstlängder införa en rättelseordning av i princip den beskaffenhet som utredningen föreslagit för framtiden. Uppbördsdirektören vill därför förordna att så sker. Det anses angeläget att det nuvarande formalistiska förfarandet snarast avlöses av ett förfarande av modern typ med möjlighet för myndighet att spontant rätta ett fel i röstlängd. Huruvida rättelsemöjlighet skall tilläggas lokal skattemyndighet eller valnämnden eller eventuellt länsstyrelse efter anmälan av nyssnämnda myndigheter torde få närmare övervägas. Vilken väg som än väljs bör, betonas det, en lösning av förordnad innebörd vara möjlig att införa genom förhållandevis enkla lagstiftningsåtgärder.

I några yttranden, i vilka utredningens förslag tillstyrkts, har vissa anmärkningsgjorts rörande de särskilda rättsmedlens användande i röstlängdsärenden. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser möjlighet till rättelse genom de extraordinära rättsmedlen resning och återställande av förutten tid böra i första hand föreligga i sådana fall när en person, som uppfyller kraven för rösträtt, av misstag inte upptagits i röstlängden. Till sådan person har inte utsänts någon särskild underrättelse. Däremot finner länsstyrelsen förhållandet vara ett annat när det gäller personer, som visserligen upptagits i röstlängden men som däri felaktigt antecknats såsom icke röstberättigade. Dessa personer underrättas genom valnämndens försorg och har därför möjlighet att i vanlig ordning söka rättelse. I den mån underrättelsen icke nått vederbörande inom sådan tid, att han kunnat föranställa om rättelse, bör enligt länsstyrelsen emellertid möjlighet finnas att återställa den försuttna tiden. *Valnämnden i Hälsingborg* anser föreskrift böra ges om vilket organ som skall införa de av regeringsrättens beslut föranledda rättelserna i röstlängden.

Departementschefen. I stort sett synes det system, som nu gäller för röstlängdernas iordningställande, ha fungerat tillfredsställande. År 1964 förekom visserligen i de för Stockholms stad upprättade röstlängderna ett större antal fel, av vilka till följd av gällande regler endast en mindre del blev rättade. Dessa fel synes emellertid ha berott på speciella omständigheter av övergående natur. I övrigt har, såvitt kunnat utrönas, fel i röstlängder förekommit endast i mycket ringa utsträckning. Om här bortses från Stockholms stad har sålunda antalet konstaterade fel, som kvarstått i justerade röstlängder, sammanlagt uppgått till endast 48 år 1962 och 92 år 1964. Även om felen i de justerade röstlängderna i allmänhet är relativt fåtaliga, kan de likväl på grund av röstlängdens avgörande betydelse för rätten att delta i allmänt val medföra den ur demokratisk synpunkt allvarliga konsekvensen att vissa röstberättigade berövas möjlighet att utöva

en grundläggande medborgerlig rättighet. Trots felens jämförelsevis sparsamma förekomst är det därför all anledning att vidta de reformåtgärder som i nuvarande läge rimligen kan komma i fråga för att i görligaste mån undvika dylika konsekvenser. Innan remissbehandlingen av utredningens huvudförslag ännu avslutats, kan ställning icke lämpligen tas till frågan om eller på vad sätt förfarandet vid röstlängdens upprättande och den därmed sammanhängande anmärkningsproceduren kan behöva reformeras i syfte att förebygga att fel förekommer i justerad röstlängd. Vid sådant förhållande får reformåtgärderna tills vidare i stället inriktas på att vidga möjligheterna till rättelse av fel i justerad röstlängd.

Röstlängdsutredningen har förordat, att utvidgningen av rättelsemöjligheterna tills vidare skall åstadkommas på så sätt att man med bibehållande av gällande regelsystem i huvudsak oförändrat öppnar möjlighet att utnyttja de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid i röstlängdsärenden. Utredningens tanke är att de angivna rättsinstituterna skall kunna tillämpas när röstberättigad person på grund av uppenbart förbiseende ej har medtagits i röstlängden eller antecknats däri såsom icke röstberättigad. Det synes mig dock tveksamt om den av utredningen anvisade vägen för att minska rösträttsförluster leder till en ur alla synpunkter lyckad lösning. Såsom har framhållits under remissbehandlingen är redan det ordinära anmärknings- och besvär förfarandet avsett att komma till användning även vid fall av uppenbara röstlängdsfel, som berott på förbiseenden från myndigheternas sida. Ehuru förutsättningarna för beviljande av resning och återställande av försutten tid på förvaltningens område icke är reglerade i lag och därför icke i allo klarlagda, torde dock få antas, att det för användning av extraordinärt rättsmedel krävs någonting mera än som gäller för att få rättelse till stånd i ordinär väg. Vad som härutöver skulle komma att krävas för användning av extraordinärt rättsmedel i röstlängdsärende, är osäkert. Skulle för resning eller återställande av försutten tid det kravet komma att uppställas att den av felet berörde visar sig ha haft laga förfall för sin underlåtenhet att i ordinär väg påtala felet, torde värdet av den föreslagna reformen bli tämligen begränsat. Osäkert är också vilka verkningar som ett i röstlängdsärende meddelat beslut om resning eller återställande av försutten tid kan tänkas få med avseende på giltigheten av val som redan blivit förrättat med användning av den ifrågavarande röstlängden. Om beslut om resning meddelas nära inpå ett val kan det för övrigt bli svårt att hinna verkställa de av beslutet föranledda rättelserna i sådan tid att de kan tjäna till efterrättelse vid valet. Vad särskilt angår återställande av försutten tid synes detta institut med därav följande upprepning av anmärkningsproceduren dessutom vara alltför tidskrävande och omständligt för att lämpligen kunna användas för det ändamål, varom nu är fråga. Ett genomförande av förslaget synes sålunda kunna föranleda såväl praktiska som rättsliga svå-

righeter. Härtill kommer att en tillämpning av de extraordinära rättsmedlen svårligen låter sig förenas med gällande regelsystem i övrigt på området. Så t. ex. synes det oegentligt att en fråga om rättelse av fel i röstlängd skall kunna före valet underkastas regeringsrättens prövning med anlitan av extraordinära rättsmedel, medan frågan inte före valet kan följask till regeringsrätten, om det ordinära anmärknings- och besväröförfarandet utnyttjas för att få felet undanröjt. Frågor om rättelse av fel i röstlängd är för övrigt regelmässigt av så enkel beskaffenhet att det icke kan vara rationellt att förlägg prövningen av dem till högsta instans.

Av skäl som här har anförts är jag icke benägen att förorda utredningens förslag till provisorisk utbyggnad av rättelsemöjligheterna. Jag vill i stället föreslå, att lämplig administrativ myndighet får befogenhet att rätta vissa fel i justerad röstlängd. Utredningens huvudförslag inrymmer en viss motsvarighet härtill. Under remissbehandlingen har från en del håll också sympatier uttalats för att en sådan lösning redan nu åstadkommes. Övervägande skäl talar enligt mitt förmenande för att länsstyrelse bör vara den myndighet som erhåller nämnda befogenhet.

Som förutsättning för det nya rättelseinstitutets användning bör till en början gälla, att någon på grund av uppenbart fel inte har blivit upptagen såsom röstberättigad i den för granskning framlagda röstlängden, dvs. den på basis av förhållandena den 10 juni upprättade röstlängden. Institutet tar alltså sikte dels på fall då någon enligt 38 § ValL och 8 § KVL rätteligen skolat antecknas såsom röstberättigad men så ej skett, dels på fall då någon till följd av fel i det primärmaterial, som ligger till grund för röstlängdens upprättande, kommit att i röstlängden uteslutas från honom tillkommande rösträtt. Däremot avser det nya rättelseinstitutet inte fall då någon felaktigt antecknats såsom röstberättigad i röstlängden. Något praktiskt behov av att vidga rättelsemöjligheterna i dylika fall har icke framträtt.

Som förutsättning för det nya rättelseinstitutets användning bör vidare gälla, att felet icke blivit påtalat i föreskriven ordning genom anmärkning hos valnämnden. Har så skett utan att felet blivit rättat, kan saken bringas under länsstyrelsens prövning med anlitan av den ordinära besvärösvägen.

En ytterligare förutsättning för rättelse i nu föreslagen ordning bör vara, att den saken rör även vid anmärkningstidens utgång uppfyllde vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt. Det förhåller sig nämligen så, att om denne redan från början antecknats som röstberättigad i röstlängden eller i det ordinära anmärkningsöförfarandet gjort anspråk på att bli antecknad såsom röstberättigad i längden, möjlighet enligt vallagarna funnits att från allmänhetens sida framställa anmärkning eller jäv häremot och att därvid också åberopa på rösträtten inverkan omständigheter, som inträffat efter den 10 juni och fram till anmärkningstidens utgång den 18 juli. Då frågor om rättelse i nu föreslagen ordning ofta kan antas bli av bråds-

kande natur, låter det sig icke lämpligen göra att före länsstyrelsens beslut i saken bereda allmänheten tillfälle att bemöta framställningen om rättelse. Det bör i stället ankomma på länsstyrelsen att kontrollera, att vederbörande även vid anmärkningstidens utgång uppfyllde vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt. Uttrycket »vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt» används här liksom i 38 § ValL och 8 § KVL såsom liktydigt med uttrycket vad lag stadgar som villkor för att någon skall få utöva rösträtt under röstlängdens giltighetstid eller den del därav, som infaller under nästa kalenderår. Även den, som först under det år röstlängden upprättas uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år men som exempelvis på grund av felaktig uppgift om födelseåret inte medtagits i röstlängden, skall alltså kunna få rättelse i den nu föreslagna ordningen, om övriga förutsättningar härför föreligger.

Rättelse i nu angivna ordning bör enligt min mening kunna ske endast efter ansökan. Rätt att hos länsstyrelsen göra sådan ansökan bör givetvis tillkomma den som berörs av felet. För att det ifrågavarande rättelseinstitutet skall bli så effektivt och smidigt som möjligt bör även lokal skattemyndighet få befogenhet att göra ansökan om rättelse av felet. Under remissbehandlingen har också från flera håll starka önskemål om en sådan befogenhet för lokal skattemyndighet uttalats. Den senaste dag, då ansökan om rättelse skall vara inkommen till länsstyrelsen för att kunna upptas till prövning, kan lämpligen bestämmas till den 1 september det år röstlängden upprättats. Det nya rättelseinstitutet torde utan hinder av denna tidsgräns i allt väsentligt fylla det praktiska behov, för vilket det är avsett. Med denna tidsbestämning undviks vissa svårigheter, som annars skulle kunna uppkomma.

Har beslut om rättelse i röstlängd meddelats i den nu föreslagna ordningen bör det ankomma på länsstyrelsen att ofördröjligen underrätta valnämndens ordförande därom. För att beslutet skall bringas till allmänhetens kännedom synes det lämpligt att rättelseproceduren även innefattar ett särskilt kungörelseförfarande. Jag föreslår att länsstyrelsen omgående skall kungöra det meddelade rättelsebeslutet och att kungörelsen på samma sätt som då fråga är om en enligt 40 § ValL utfärdad kungörelse rörande röstlängdens framläggande för granskning anslås på vederbörande kommuns anslagstavla och, om så kan ske, införs i ortstidningar. Det bör åligga valnämndens ordförande att genast rätta röstlängden i enlighet med beslutet. Har röstkort redan utsänts till de röstberättigade kan det vara lämpligt att i samband med rättelsen tillställa den som berörts av beslutet sådant kort. Ett rättelsebeslut, som meddelas i den nya ordningen, bör inte få någon verkan förrän rättelsen har blivit införd i röstlängden.

Det kan knappast vara av behovet påkallat att den som uteslutits från rösträtt i den för granskning framlagda röstlängden skall vid sidan av anmärkningsförfarandet ha möjlighet att i den nu föreslagna ordningen

föra talan om rättelse i mer än en instans. Jag vill därför förorda att talan ej får föras mot beslut, varigenom länsstyrelsen har avslagit eller avvisat ansökan om rättelse i denna ordning. Vissa svårigheter föreligger för övrigt att i nuvarande regelsystem inbygga en möjlighet till överprövning av dylika beslut. Däremot finns ett visst utrymme för att ge allmänheten rätt till besvärstalan mot länsstyrelses beslut som föranlett rättelse i röstlängd. En sådan klagomöjlighet torde för säkerhets skull böra finnas med hänsyn till att allmänheten icke lämnas tillfälle att hos länsstyrelsen hemöta där gjorda ansökningar om rättelse enligt den nya ordningen. Talan mot länsstyrelses beslut om rättelse bör emellertid få föras endast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse.

För genomförandet av den här förordade reformen föreslår jag ändringar av 50—53 §§ Vall och 10 § KVL samt införandet av en ny paragraf i Vall, betecknad 53 a §, och två nya paragrafer i KVL, betecknade 10 a § och 10 b §.

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft snarast möjligt så att de nya reglerna kan komma i tillämpning redan beträffande 1966 års röstlängder.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) *lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;*
- 2) *lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).*

Föredraganden hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att anta nämnda lagförslag.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans Rune Persson